

ÜNİTE 3

Borç İlişkisi, Borçların Doğumu Ve Sözleşmeler

Borç İlişkisi

Borç İlişkisi Kavramı

Borç ilişkisi, bir kişiyi diğer bir kişiye bir edimi yerine getirme yükümlülüğü altına sokan hukuksal bir bağıdır. Bir borç ilişkisinden doğan alacak hakkı nispi hak niteliğindedir.

Borç İlişkisinin Unsurları

Borç ilişkisinde üç unsur vardır. Bunlar:

1. *Alacaklı*: Edimin yerine getirilmesini istemek hakkına sahip olan taraftır.
2. *Borçlu*: Alacaklıya karşı bir edimi yerine getirmekle yükümlü olan taraftır.
3. *Edim*: Hukuken korunan bir yarar olmalıdır. Belli veya belli edilebilir nitelikte olmalıdır. Olanaksız olmamalıdır. Hukuka aykırı olmamalıdır. Ahlakla aykırı olmamalıdır. Kişilik haklarına aykırı olmamalıdır. Edim konularına, sürelerine ve bölünebilmelerine göre üçe ayrılır.

Borç İlişkisinden Doğan Sorumluluk

Bir borç ilişkisinin tarafı olan borçlu, edimini kendi isteğiyle yerine getirmeyecek olursa, alacaklı alacağını elde edebilmek için, cebri icra yoluyla borçlunun mal varlığına el koyabilir. Buna borçlunun sorumluluğu denir. Borç ilişkisinden doğan sorumluluk kişi ile sorumluluk ve malvarlığı ile sorumluluk olmak üzere ikiye ayrılır.

Kişi ile sorumluluk, alacaklının alacağından dolayı borçlunun öldürülmesi, hapsedilmesi gibi kişiliğine el atılabilmesidir.

Mal ile sorumluluk, borçlu edimini kendi isteğiyle yerine getirmediği takdirde, İcra ve İflâs Kanunu hükümleri uyarınca devlet gücü yardımıyla borçlunun mallarına el konularak alacağın elde edilmesidir.

Borçların Doğumu

Borçlar Kanununda borcun kaynakları üç gruba ayrılır:

1. Hukuksal işlemler
2. Haksız eylemler
3. Nedensiz zenginleşme

Hukuksal İşlemler

Bir hukuksal işlemin varlığı ve geçerliliği için, bir irade açıklamasına ve bu irade açıklamasının da gerçek iradeyi yansıtmaya gerek duyulur.

1. İrade ile beyan arasında tarafların isteği ile yaratılan uygunsuzluk: Şaka beyanı, gizli kayıt, muvazaa
2. İradeyi sakatlayan haller: Yanılma, aldatma, korkutma

Hukuksal İşlemlerin Türleri

Hukuksal işlemler, işleme taraf olanların sayılarına göre tek taraflı ve çok taraflı hukuksal işlemler olarak ikiye ayrılır. Çok taraflı hukuksal işlemler ise sözleşmeler ve kararlardır.

Haksız Eylemlerden Doğan Borçlar

Hukuk düzeninin uygun bulmadığı zarar verici eylemlerdir. Haksız eylem sonucunda, haksız eylemde bulunan ile zarar gören arasında bir borç ilişkisi doğar. Haksız eylemleri iki grupta toplayabiliriz:

1. Sözleşmeye aykırı eylemler
2. Dar anlamda haksız eylemler.

Haksız Eylemin Unsurları

1. Hukuka aykırılık
2. Kusur
3. Zarar
4. Nedensellik bağı olmak üzere dört tanedir.

Haksız Eylemin Hükümleri

Haksız eylemin sonucunda, haksız eylemde bulunan ile zarara uğrayan arasında bir borç ilişkisi doğar. Bu borç ilişkisinin edimini ise tazminat oluşturur. Zarara uğrayan kimse zararını ve karşı tarafın kusurlu olduğunu kanıtlamak zorundadır. Tazminatın miktarı ve şeklini hakim belirler.

Nedensiz Zenginleşmeden Doğan Borçlar

Nedensiz zenginleşme, haklı ve hukuken geçerli bir neden olmaksızın birinin, bir başkasının mal varlığından veya emeğinden zenginleşmesidir.

Nedensiz Zenginleşmenin Unsurları

1. Zenginleşme
2. Haklı bir nedenin bulunmaması
3. Nedensellik bağı
4. Hukuka ve ahlaka aykırı bir amacın bulunmaması şeklindedir.

Nedensiz Zenginleşmenin Hükümleri

Haklı bir sebep olmaksızın, bir başkasının malvarlığından veya emeğinden zenginleşen, bu zenginleşmeyi geri vermekle yükümlüdür.

- Zenginleşen kimse iyi niyetli ise, zenginleşmenin geri istenmesi sırasında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği kısmın dışında, elinde ne kalmış ise, onu vermekle borcundan kurtulur.
- Zenginleşen kimse, iyi niyetli değilse, zenginleşmenin neden olduğunu biliyor veya bilmesi gerekiyorsa, malvarlığında meydana gelen zenginleşmeyi tamamen iade etmek zorundadır.
- Nedensiz zenginleşmenin ve zenginleşen tarafın öğrenildiği tarihten başlamak üzere iki yıllık ve nedensiz zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten itibaren de on yıllık zamanaşımı süresine bağlı olup, bu süreler geçtikten sonra zamanaşımına uğrar.

Sözleşmeler

Sözleşme, iki tarafın bir hukuksal sonucu elde etmek üzere iradelerini karşılıklı ve birbirlerine uygun olarak açıklamalarıdır.

Sözleşmenin Oluşumu

Sözleşme iki tarafın karşılıklı irade açıklamasında bulunmalarıyla oluşur ve önce yapılan “öneri”, sonra yapılan ise “kabul”dür.

Öneri: Unsurları şunlardır;

- Öneri karşı tarafa yöneltilmiş olmalıdır,
- Sözleşmenin esaslı unsurlarını içermelidir,
- Öneren önerisi ile bağlı olmak niyetinde olmalıdır.

Türk Borçlar Kanunu, önerinin bağlama süresini, süreli ve süresiz olarak düzenlemiştir. Önerinin geri alındığı haberi kabulcüyeye önerinin ulaşmasından daha önce ulaşır veya öneriyle aynı anda ulaşır veya öneriden sonra ulaşmasına karşın, kabulcü önerinin geri alındığını öneriden önce öğrenirse, öneri geri alınmış olur.

Kabul : Kabulcünün yapmış olduğu, tek taraflı ve karşı tarafa varması gerekli bir irade açıklamasıdır. Tamamen öneriye uygun olması ve önerinin bağlama süresi içinde öneriyi yapana ulaşması şeklinde unsurları bulunur.

Sözleşmenin Meydana Geldiği An

Sözleşme kabulün açıklandığı anda oluşur ve hüküm ifade eder.

Sözleşmelerde Şekil

Bazı sözleşmelerin geçerli olabilmesi için belli bir şekilde yapılmış olmaları gerekir ve geçerlilik koşuludur. Yasa hukuksal işlemler için, yazılı şekil, resmi şekil, tescil ve ilan olmak üzere dört farklı şekil öngörmüştür.

Sözleşmelerin Sınıflandırılması

Amaçlarına ve içeriklerine göre sözleşmeler şeklinde sınıflandırılabilir: Bunlar;

1. Mülkiyeti devir amacını güden sözleşmeler
2. Kullandırma amacı güden sözleşmeler
3. İş görme amacı güden sözleşmeler
4. Saklama amacı güden sözleşmeler
5. Güvence amacı güden sözleşmeler
6. Sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler
7. Ortaklık sözleşmeleri
8. İsimsiz sözleşmeler

Satış Sözleşmesi

Satış sözleşmesi satıcının, satılanın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme, alıcının ise buna karşılık bir bedel ödeme borcunu üstlendiği sözleşmedir. Satış Sözleşmesinin Unsurları

1. Satılan
2. Bedel
3. Anlaşma

Satış Sözleşmesinin Türleri

- Taşınır satışı,
- Taşınmaz satışı,
- Örnek üzerine satış,
- Beğenme koşulu ile satış,
- Kısmi ödemeli satış,
- Mülkiyeti saklı tutma koşuluyla satış,
- Artırma yoluyla satıştır.

Tarafların Hakları ve Borçları

Satış sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Bu nedenle bir tarafın hakkı, diğerinin borcunu oluşturur.

Satıcının borçları şunlardır:

- Satılanı Teslim ve Mülkiyetini Geçirme Borcu
- Satılanı Saklama Borcu
- Ayıba Karşı Garanti Borcu
- Zapta Karşı Garanti Borcu

Alıcının borçları şunlardır:

- Bedeli Ödeme Borcu
- Satılanı Teslim Alma Borcu

Vekâlet Sözleşmesi

Vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği sözleşmedir. Vekâlet sözleşmesinin unsurları, iş görme, işin müvekkilin menfaatine ve iradesine uygun olarak yapılması, vekilin edim sonucundan değil, edim fiilinden sorumlu olması ve bağımsız olarak iş görmesi, ücretsiz olarak veya bir ücret karşılığı iş görülmesi ve anlaşmadır. Vekâlet sözleşmesi, konusunu insan emeği ve faaliyetlerinin oluşturduğu iş görme borcu doğuran sözleşmelerdendir. Vekâlet sözleşmesinin geçerliliği kural olarak, herhangi bir özel şekil şartına tabi değildir.

Tarafların Borçları

Vekâlet alanın (vekilin) borçları şunlardır;

- Sadakat ve Özen Gösterme Borcu
- İş Şahsen İfa Borcu
- Müvekkilin Talimatlarına Uyuma Borcu
- Hesap Verme Borcu
- İade Borcu ve Hakların Devri

Vekâlet Veren (Müvekkil) Borçları:

- Vekâlet veren, önceden sözleşme ile kararlaştırılmış olduğu takdirde veya teamüle göre verilmesi gerektiği durumlarda vekile ücret ödemekle yükümlüdür.
- Vekilin işin usulüne uygun olarak görülmesi için yaptığı masrafı ve verdiği avansları da faiziyle beraber ödemek zorundadır.
- Vekâletin ifası sebebiyle vekilin bir zarara uğramış olması durumunda da, müvekkil, vekilin uğradığı zararı tazmin etmekle yükümlüdür.

Vekâlet Sözleşmesinin Sona ermesi

- a. Tek taraflı sona erdirme
- b. Taraflardan birinin ölümü, ehliyetsizliği veya iflası sebebiyle sona ermesi

Kefalet Sözleşmesi

Kefilin alacaklıya karşı, borçlunun borcunu ifa etmemesi halinde bunun sorumluluğunu kişisel olarak üstlendiği bir sözleşmedir. Kefalet sözleşmesi, yalnız kefilin borç altına girdiği, tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Kefilin borcu tali (ikincil) bir nitelik taşır. Evli kişilerin kefaleti bakımından diğer eşin yazılı rızası koşulu getirilmiştir.

Kefaletin Türleri

- Adi Kefalet
- Müteselsil Kefalet
- Birlikte Kefalet
- Kefile Kefalet
- Rücua Kefalet şeklindedir

Kefilin Sorumluluğu ve Hakları

Kefilin sorumluluğunun kapsamına, asıl borç, borçlunun kusurunun veya temerrüdünün yasal sonuçları, dava ve takip giderleri ile faizler girer. Kefil ile alacaklı arasındaki ilişkide, kefilin savunma araçları itiraz ve defilerdir.

Kefilin asıl borçluya karşı kanundan doğan bazı hakları vardır. Bunlar borçludan güvence isteme hakkı ve borçludan kendisini kefaletten kurtarmasını isteme hakkıdır.

Kefalet sözleşmesi, asıl borcun ifa, imkânsızlık, ibra, takas gibi bir sebeple ortadan kalkması halinde sona erer.

Franchise Sözleşmesi

Franchise sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen isimsiz bir sözleşmedir. Tarafları; kendi adına ve hesabına bağımsız çalışan işletmeci ve piyasada isim yapmış bir pazarlamacıdır.

Tarafların borçları şunlardır:

- a. Franchise verenin borçları: Maddi olmayan malları franchise alana kullandırmaktır. Diğer bir borcu da, franchise alanı söz konusu etkinliğinde desteklemektir.
- b. Franchise alanın borçları: Sözleşme konusu mal ve hizmetlerin üçüncü kişilere sürümünün sağlanması olduğundan, franchise alan işletmesinde, basiretli bir tacirden beklenebilecek özenle faaliyet göstermekle yükümlüdür.

Franchise sözleşmesi, belirli bir süre için yapılmışsa, kararlaştırılan sürenin geçmesiyle kural olarak kendiliğinden sona erer. fesih yoluyla ve taraflardan birinin ölümü, iflâsı veya fiil ehliyetini kaybetmesi durumlarında da franchise sözleşmesi kural olarak sona erer.

Finansal Kiralama Sözleşmesi

Finansal Kiralama Sözleşmesi Finansal Kiralama, Faktöring ve Finansman Şirketleri Kanunu ile düzenlenmiştir.

Finansal Kiralama Sözleşmesinin Tanımı ve Unsurları

Finansal kiralama sözleşmesi, kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü bir kişiden veya bizzat kiracıdan satın aldığı veya başka suretle temin ettiği veya daha önce mülkiyetine geçirmiş olduğu bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere kira bedeli karşılığında kiracıya bırakmasını öngören sözleşmedir.

Unsurları şunlardır:

- Finansal Kiralama Konusu Mal: Faktöring ve Finansman Şirketleri Kanunu m. 19'a göre, sözleşmeye taşınır ve taşınmaz mallar konu olabilir.
- Finansal Kiralama Bedeli: Sözleşmede aksi belirtilmediği takdirde, sözleşme konusu malın sözleşme tarihinden itibaren iki yıl içinde kiracıya teslim edilmesi zorunludur.
- Sözleşmenin Tarafları: Kiracı ve kiralayandır.

İki tarafa borç yükleyen ve kullanımın devri amacını güden kendine özgü yapısı olan (sui generis) bir sözleşmedir. Sözleşme, yazılı şekilde yapılır. Sözleşmede aksine hüküm yok ise

kiracı, malın her türlü bakımından ve korunmasından sorumlu olup, bakım ve onarım masrafları kiracıya aittir. Kiralama konusu malın sigorta ettirilmesi zorunludur. Sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça, sözleşme süresinin dolması, kiracının iflası, ölümü veya fiil ehliyetini kaybetmesi hâllerinde kendiliğinden sona erer.

www.AOF.com.tr